

Av. dr. IONUȚ NEFLIU

NOȚIUNI FUNDAMENTALE
DE
TEORIE GENERALĂ A DREPTULUI

Curs universitar

Editura
Stamangiu
2021

CAPITOLUL 4

NORMA JURIDICĂ

4.1. Noțiunea de normă juridică

Regulile juridice funcționează în societate alături de normele morale, normele sociale, normele moral-religioase, normele de minimă morală denumite reguli de etichetă (de politețe sau de curtoazie). Normele morale sau sociale, ca și celelalte norme enunțate, nu se bucură însă de consacrare/recunoaștere etatică, cu alte cuvinte nu sunt *juridificate*, dar la un moment dat al evoluției sociale pot fi *juridificate*, adică se pot transforma în norme juridice; de exemplu, fapta *de a lăsa fără ajutor un animal rănit* sau aflat în nevoie de hrană sau de apă poate trece din rândul preceptelor morale în categoria normelor juridice (nu vorbim aici doar de o sancțiune penală, ci de o simplă normă juridică cu sancțiune civilă, cum ar fi plata unor despăgubiri).

Norma juridică este definită în opinia unor autori români ca o „**regulă generală și obligatorie de conduită**, al cărei scop este acela de a asigura ordinea socială, regula ce poate fi adusă la îndeplinire pe cale statală, în caz de nevoie, prin constrângere”^[1] sau ca „o regulă de conduită cu caracter general, tipic și obligatoriu ce reglementează o relație socială, regula adusă la îndeplinire de bunăvoie de către cetățeni sau de autoritățile statului ori, în caz de nerespectare, prin constrângere statală”^[2].

Alți autori români mai menționează în definiția normei juridice că aceasta este „o **normă publică** de conduită gene-

[1] N. POPA, *op. cit.*, p. 129.

[2] S. CRISTEA, *Teoria generală a dreptului*, Ed. C.H. Beck, 2014, p. 19.

rală și impersonală, tinzând să creeze un comportament tipic indivizilor”^[1].

În al doilea rând, norma juridică este o dispoziție legală abstractă, **având forță obligatorie și caracter permanent**, rețin alți autori^[2].

Norma juridică constituie un element fundamental al dreptului pozitiv, iar funcția sa este de a ordona conviețuirea umană^[3] în societate. Norma juridică exige de multe ori cunoașterea altor norme juridice cu care se corelează, dar și cunoașterea instituțiilor juridice în care normele juridice se grupează și se interconectează între ele^[4]. Studiul normei juridice se face distinct din rațiuni metodologice și didactice.

Norma juridică este în accepțiune *stricto sensu* prescriptivă, generală și abstractă, iar *lato sensu* poate cuprinde orice enunț, chiar și individual și concret. Elementul abstract, după unii autori, este neesențial dreptului, întrucât, într-o accepțiune conferită de conceptul de autonomie privată, și contractul dintre două subiecte de drept este un act normativ^[5], este izvor de drept. În experiența contemporană a dreptului, contractul nu mai exprimă doar un raport intern între părțile lui – un simplu act de voință, ci produce, în caz de contract injust, externalități negative care se propagă, într-un context mai amplu, în economie și în planul unei palete largi de interese^[6]. Cu alte cuvinte, normativitatea juridică nu se

^[1] I. DOGARU, D.C. DĂNIȘOR, GH. DĂNIȘOR, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Științifică, București, 1999, p. 239 *apud* R. PLOSCĂ, *op. cit.*, p. 188.

^[2] B. STARCK, H. ROLAND, L. BOYER, *op. cit.*, p. 178 și urm.

^[3] A. SANTOS JUSTO, *op. cit.*, p. 139.

^[4] *Idem*, p. 142.

^[5] F. GALGANO, *Autonomia privata, creazione del diritto e concetto di politica*, *Rivista di Diritto Civile* no. 3/1959, p. 331.

^[6] N. LIPARI, *op. cit.*, p. 21.

epuizează în dispozițiile legale, ci se manifestă și în structura contractuală^[1].

O definiție la care ne putem opri, o definiție analitică, ar fi aceea că norma juridică este un **enunț prescriptiv dotat cu o structură condițională (de tipul „dacă A, atunci B”) și care este extras dintr-un izvor de drept**^[2].

Astfel, din această perspectivă, norma juridică nu poate fi definită ca o normă de conduită, întrucât ar rămâne în afara definiției o serie de norme cum ar fi:

1. *normele retroactive*, care nu pot orienta o conduită umană (și deci nu pot fi norme de conduită), întrucât nu sunt anterioare conduitei pe care o reglementează. *E.g.*, normele penale mai favorabile dintr-un nou Cod penal sunt norme *retroactive*, dar singura normă penală ce putea orienta conduita inculpatului se regăsește în Codul penal vechi, unde se află incriminările specifice, ca *furtul, tâlhăria, vătămarea corporală, luarea de mită* etc., iar acestea existau desigur *înainte* ca fapta respectivă să fi fost comisă;

2. *normele calificative (de calificare)*, cum ar fi normele care se referă la bunuri sau care clasifică bunurile. *E.g.*, art. 543 alin. (1) C. civ. român: „*Bunurile sunt fungibile sau nefungibile*”. Acest articol nu conține o normă de conduită propriu-zisă, ci clasifică bunurile în două categorii după criteriul fungibilității (dacă bunul poate fi schimbat sau nu cu un alt bun). Bunurile sunt și rămân fungibile sau, dimpotrivă, nu sunt fungibile, indiferent de intervenția legiuitorului (acesta consacră o realitate obiectiv existentă);

3. *normele asupra (redactării) normelor juridice*, numite și norme (reguli) secundare în doctrina lui H.L.A. Hart, cum sunt normele de tehnică legislativă din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea

^[1] *Idem*, p. 7.

^[2] R. GUASTINI, *op. cit.*, p. 34.

actelor normative sau cum sunt *normele abrogatorii*, care abrogă în mod expres alte norme juridice.

Din perspectiva elementelor sale structurale, norma juridică este o propoziție care nu este *nici adevărată, nici falsă*, indicând doar, pe plan normativ, că unei anumite ipoteze trebuie să-i urmeze un anumit comandament (dispoziție), iar, în lipsa respectării dispoziției, trebuie să-i urmeze o sancțiune (consecință nefavorabilă)^[1].

Structura logico-juridică a normei de drept poate fi una tipică sau atipică.

Structura logico-juridică tipică a normei juridice este tripartită și cuprinde:

1. ipoteza;
2. dispoziția sau statuarea;
3. sancțiunea.

Ipoteza se referă la o împrejurare anume, o situație tipică de viață, la o anumită relație socială, care atrage în cazul producerii sau întâmplării ei prescrierea de efecte juridice specifice, determinate prin dispoziția normei.

Dispoziția sau *statuarea* cuprinde comandamentul, ordinul, prescripția normei juridice, conduita umană pe care legiuitorul o dorește adoptată de destinatarii normei, sub sancțiunea folosirii constrângerii etatice. Ceea ce *dispune sau statuează* norma se mai numește și precept.

Sancțiunea este acea parte a normei juridice, în care sunt cuprinse urmările nefavorabile^[2], consecințele negative ale nerespectării dispoziției normei juridice. Sancțiunea este în general *negativă*, pentru a dobândi caracter intimidant, constrângător, persuasiv, în vederea respectării normei juridice.

[1] W.S.C. BATALHA, *op. cit.*, p. 366.

[2] N. POPA, *op. cit.*, p. 131.

Sanctiunea poate însemna, dimpotrivă, și o reacție favorabilă prevăzută de lege **în cazul respectării** normei juridice^[1]. Vorbim astfel de sancțiuni pozitive sau *premierale*, care bonifică și încurajează un comportament meritoriu (de aici și referința la premiu).

Există uneori dificultăți în a discerne ipoteza de dispoziție, după cum alteori sancțiunea pentru nerespectarea dispoziției unei norme juridice se regăsește în cuprinsul altor norme juridice (norme incomplete).

Norma de drept penal (normă de incriminare) are o structură atipică, în sensul că, uneori, ipoteza fiind subînțeleasă, în cuprinsul ei intră doar dispoziția și sancțiunea. Ce este cert este că din structura normei de incriminare nu poate lipsi sancțiunea, întrucât din dispoziție, deși exprimată asertiv, se subînțelege că acea conduită (la furt, tâlhărie, omor etc.) este de nedorit, de evitat, prin faptul că ei i se atașează o consecință extrem de gravă (pedeapsa cu închisoarea sau, uneori, amenda penală).

Preceptul și sancțiunea de drept penal se implică reciproc, întrucât prin stabilirea unei sancțiuni de drept penal pentru comiterea unui anumite infracțiuni se și formulează, în mod implicit, preceptul corespunzător: să nu furi, să nu tâlhărești, să nu omori^[2].

^[1] A. SANTOS JUSTO, *op. cit.*, p. 157.

^[2] A. PAGLIARO, S. ARDIZZONE, *Sommario del diritto penale italiano. Parte generale*, Seconda edizione, Giuffrè Editore, Milano, 2006, p. 33.